

Justis- og Beredskapsdepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep.
0030 Oslo

Vår ref / ansvarlig advokat:
GV/TB
Advokat Thomas Benestad

Deres ref:
12/3307 ES FBF/AHI/mk

Dato
31. mai 2013

HØRINGSUTTAELSE – SNR. 20123307

Advokatfirmaet Salomon Johansen AS viser til høringsnotat om endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005 (personforfølgelse, voldtekt og andre seksuelle overgrep, formidling av prostitusjon, forberedelse til tvangsekteskap, foreldelsesregler mv.).

Innledningsvis tillater vi oss å berømme Justisdepartementet som ved disse forslagene tar aktive grep for å styrke fornærmedes rettigheter. Det er nødvendig og positivt at Justisdepartementet på denne måten sikrer at lovbestemmelser er i tråd med internasjonale rettskilder, og gjør disse pedagogisk enklere å forstå.

I hovedsak tiltrer vi de forslagene som har kommet. I det følgende har vi konsentrert oss med å komme med bemerkninger innen de områder vi har mest erfaring.

KAPITTEL 4 - UTFORMING AV GJERNINGSBESKRIVELSEN I VOLDTEKTSBESTEMMELSEN

Vår oppfatning er at det finnes flere tilfeller av uønsket seksuell aktivitet hvor det kan være uklart om det dekkes av dagens bestemmelse.

Departementets antagelse om at det ikke er upraktisk at fornærmede kan bli handlingslammet av frykt for situasjonen og hva som kan skje dersom han eller hun gjør motstand, uten at dette nødvendigvis skyldes vold eller truende adferd fra tiltalte, bekreftes. Vi har bistått klienter som har vært paralyisert pga tidligere overgrep, og av den grunn vært ute av

stand til å motsette seg handlingen uten at dette omfattes av hjelpesløstilstandene rus og søvn.

Vi har dessverre møtt en del uheldig oppfølging fra politiet når «uklare» saker anmeldes. Det er også et problem at dagens bestemmelse om uaktsom voldtekt ikke anvendes i tilstrekkelig grad, og etter vårt skjønn begrunner dette en endring. Vi kan vente og håpe på en forbedring hos politi og påtalemyndighet, men når dette går så sent og er så usikkert vil det gi mye større grad av rettssikkerhet for voldtekts ofre om det gjøres endringer i lovens ordlyd.

Etter straffeloven § 200 er det straffbart å foreta en seksuell handling med noen som ikke har samtykket til det. Det er ulogisk at det ikke er straffbart å ha seksuell omgang uten samtykke, når seksuell handling som er mindre alvorlig er straffbart. De mest alvorlige tilfellene av seksuell omgang uten samtykke fanges opp av straffeloven §§ 195, 196, 197, 193, 194 m.flere, men det kan også tenkes at en mann på 60 år har seksuell omgang med en jente på 17 år. Det kan da stilles spørsmålsteget ved samtykkekompetansen mv.

På denne bakgrunn støttes en endring av straffeloven § 192 b og en tilføyelse av straffeloven § 192 d.

KAPITTEL 8 – SEKSUELLE OVERGREP MOT BARN UNDER 14 ÅR

På et overordnet plan vil vi bemerke at det i dag er større kunnskap om barn som eget rettssubjekt og med egne rettigheter, men at det fremdeles er utfordringer knyttet til barns sikkerhet og juridiske rettigheter.

De foreslåtte endringene vil kunne utgjøre en stor forskjell både i forhold til hvorvidt sakene blir prioritert i etterforskningen, opplevelsen for det enkelte barnet i gjennomføringen av avhør, og i forhold til mulighetene for domfellelse og erstatning. Det vises for øvrig til det vi har skrevet om foreldelse.

Barnets alder bør være et objektivt straffbarhetsvilkår.

KAPITTEL 10 – FORELDELSE

Advokatfirmaet Salomon Johansen AS er av den oppfatning at det ikke bør gjelde foreldelse i saker om drap og i saker om seksuelle overgrep mot barn. Vi mener at det samme bør gjøres i forhold til saker som gjelder voldtekt av voksne. Videre bør ikke sivile erstatningskrav i slike saksforhold være gjenstand for foreldelse.

a) Straffesaker

Drapssaker og saker om seksuelle overgrep mot barn er blant de mest alvorlige straffesakene, hvor de vanlige hensyn til å straffeforfølge gjør seg ekstra gjeldende.

Tilsvarende er vi av den oppfatning at de forhold som taler for at straffesaker skal falle bort på grunn av foreldelse, i mindre grad gjør seg gjeldende i denne type saker.

De individualpreventive og allmennpreventive hensyn står særlig sterkt i denne type alvorlige overgrep. Ved å fjerne foreldelse i slike saker vil man bidra til å opprettholde et sterkt vern av menneskers liv og av barns rett til et liv uten seksuelle overgrep. En drapsmann/overgriper vil da vite at man ikke kan tidsmessig flykte fra den straffbare handling som er begått. Vi mener at alle forhold som kan styrke eller opprettholde de individual-

preventive/allmennpreventive hensyn, som ved at foreldelse fjernes, bør tas i bruk i disse alvorligste straffesakene.

Påstander om at tiden leger alle sår og at ting faller til ro, gjelder i liten grad drap og seksuelle overgrep mot barn. Det er vårt klare inntrykk, etter å ha bistått et stort antall fornærmede, at svært mange har sterke følelser/skader også lang tid etter hendelsene. Det å miste nærstående, eller å ha vært utsatt for seksuelle overgrep, er så alvorlig at mange vil være sterkt preget i svært lang tid – noen for resten av livet.

Hensynet til etterlatte/den fornærmede i denne type straffesaker taler sterkt for at foreldelse ikke bør gjøre gjeldende. Tilsvarende synes det som om det er en utbredt grunnholdning i samfunnet at denne type saker ikke bør foreldes. Hensynet til lovbryster, og hans familie, bør etter vår mening tillegges mindre vekt i forhold til denne type overgrep.

Selv om verdien av enkelte typer bevis kan svekkes med tiden, mener vi at dette ikke er til hinder for å fjerne foreldelse i forhold til drapssaker og overgrepssaker mot barn. De samme krav til bevis vil gjelde også når det har gått lang tid, slik at tiltaltes rettssikkerhet vil være ivaretatt. I tillegg kommer at enkelte bevis, som DNA-prøver, vil kunne være avgjørende ved en sen bevisføring.

Også sett i forhold til at andre alvorlige straffeforhold, som krigsforbrytelser, ikke foreldes, mener vi støtter opp om at foreldelse ikke bør gjør gjeldende i forhold til drap og seksuelle overgrep mot barn. Drap foreldes etter det opplyste ikke i Sverige, Finland og Danmark, og det er all grunn til å tro at de samme de samme hensyn er aktuelle for oss, samt for å ha en lik behandling av disse sakene.

Et svært viktig moment for å oppheve foreldelse i saker som gjelder seksuelle overgrep, og spesielt i forhold til barn, er at de fornærmede i slike saker svært ofte ikke er i stand til å handle/følge opp sakene før lang tid etter (se for eksempel «Seksuelle og fysiske overgrep mot barn og unge. Kunnskapsstatus. Revidert 2011.» side 13 flg).

Vi mener at de nevnte forhold også gjør seg gjeldende overfor voldtekt av voksne, jfr. straffeloven § 192. Det er således vårt syn at foreldelse ikke bør kunne gjøres gjeldende i denne type saker.

Videre mener vi at foreldelse ikke bør gjelde i forhold til forsøk eller medvirkning. Det at et straffbart forhold ved tilfeldighet stanser opp (for eksempel ved at noen kommer til åstedet), bør etter vår mening ikke føre til et annet resultat. Tilsvarende mener vi at de som medvirker til den straffbare handlingen ikke bør behandles annerledes. Den som for eksempel står vakt når vennen voldtar, og som har som hensikt å forgripe seg etterpå, bør i denne sammenheng behandles på samme måte som den direkte overgriper.

Vi mener unntaket for foreldelse bør gjelde uavhengig av lovbrysterens alder.

b) Sivile erstatningskrav

Selv om høringsnotatet ikke omhandler foreldelse av sivilrettslige krav, mener vi det er viktig å se foreldelse av straff og erstatning i sammenheng.

Vi er av den oppfatning at selv om det på det sivilrettslige området er gjort noen unntak (som unntak for 20-års-fristen i foreldelsesloven § 9 nr 2), og erstatningskrav i straffesaker vil være knyttet opp mot foreldelse av straffesak (jfr. foreldelsesloven § 11), er det et sterkt behov for å gi et generelt fritak for foreldelse i erstatningskrav som gjelder drap og seksuelle overgrep.

De samme momentene som er nevnt ovenfor gjør seg gjeldende i forhold til å fjerne foreldelse mht. erstatningskrav.

Det vises for øvrig til at domstolene i betydelig grad har lagt vekt de forhold som taler for å fjerne foreldelsesbestemmelsen, som for eksempel dom inntatt i RG 2004 s. 890, som gjaldt seksuelle overgrep av kvinne fra hun var 7 til 17 år; «...fant lagmannsretten at ingen del av kravet var foreldet.... Ved seksuelle overgrep mot barn er det ikke uvanlig at det tar lang tid før skadelidte erkjenner hva som har skjedd og er i stand til å innse skadevirkningene av overgrepene. ... Det er naturlig å se dette som en psykisk blokkering som hindret henne i å ta inn over seg virkningene av onkelens overgrep. Denne blokkeringen var nettopp en konsekvens av overgrepene, og A kan etter lagmannsrettens mening ikke bebreides for ikke ha skaffet seg kunnskap tidligere. Lagmannsretten finner støtte for denne vurderingen i Rt-1992-64. ...”).

KAPITTEL 11 – ADVOKAT SOM SKAL IVARETA INTERESSENE TIL DREPTE BARN

Advokatfirmaet Salomon Johansen AS støtter initiativet til Justisdepartementet. Vi har også tillit til at politiet mange steder i landet vil få gode rutiner på å oppnevne en advokat som skal gå gjennom saken dersom saken henlegges. Vår erfaring tilsier likevel at dette muligens kan være en ordning som ser god ut på papiret, men som i realiteten vil være vanskeligere å anvende. Vi stiller oss noe undrende til det begrensede mandat og den begrensning i initiativ til oppnevning som forslaget legger opp til. Det anmodes om at initiativet til oppnevning bør kunne komme fra andre enn politiet, og at oppnevning unntaksvis bør kunne inntreffe før en sak henlegges. Dessverre ser vi i vårt daglige arbeid at vi som bistandsadvokater må følge opp etterforskningen for å påse at denne ikke forsinkes uten grunn.

Det vises også til at en bistandsadvokat opptre på vegne av en part, og at man – hvis forslaget blir vedtatt som det foreligger - både vil opptre som advokat og som verge. Departementet anmodes om å vurdere behovet for en setteverge, som kan ivareta det drepte barnets interesser tidligere i prosessen, og som kan opptre i samråd med en advokat. Man vil på denne måten unngå at advokaten settes i en dobbeltrolle. En setteverge bør kunne oppnevnes relativt umiddelbart der man ser at det muligens kan være konflikt mellom barnet og foreldrenes interesser. En setteverge vil da avverge at kun politiet passer på saken, og vil og bør kunne ta kontakt med advokat uten at dette initiativet må komme fra politiet.

ANDRE BEMERKNINGER

I dag er de juridiske definisjonene av f.eks. voldtekt, seksuelle overgrep og seksuelle handlinger uklare for folk flest. Det vil det fremdeles være etter en lovendring, men lovendringene bør være ypperlig anledning for å anvende midler til et økt fokus på forebygging og informasjon.

Advokatfirmaet Salomon Johansen AS anmoder på det sterkeste om at det i større grad settes fokus på å styrke skolens stilling som aktør i kampen mot overgrep. Etter vår mening bør det settes inn økte økonomiske ressurser, øke kunnskapsnivået til de ansatte, og det bør opprettes et eget helsefag (som ikke bør begrenses til overgrep, men også omfatte andre sentrale helseforhold som spiseforstyrrelse mm).

Vi foreslår også at voldtektsmottakene og de forskjellige overgrepssentrene styrkes. Videre mener vi at alle overgrepssatte innen en frist bør få tilbud om psykologisk oppfølging, og at fornærmede i overgrepssaker bør slippe å betale egenandel (som ved arbeidsulykker, se folketrygdloven § 5-25).

Med vennlig hilsen

Gunnhild Vehusheia
advokatfullmektig

Thomas Benestad
advokat

Hege Salomon
advokat